

Rikosseuraamuslaitoksen vastuullisuus- ja kestävyysraportti 2024

Strategiayksikkö / Suunnittelutiimi

Raportti

Julkinen

Diaarinumero Rise2264/2025

21.5.2025

Sisällys

1.	Kestävä ja vastuullinen Rikosseuraamuslaitos	2
2.	Kasvatamme kädenjälkeä.....	4
2.1.	Sukupuolten tasa-arvo	4
2.2.	Eriarvoisuuden vähentäminen	6
2.3.	Rauha, oikeus ja hyvä hallinto	10
3.	Pienennämme jalanjälkeä.....	14
3.1.	Vastuullisuustyö osana arkea.....	14
3.2.	Nostoja jalanjäljen vähentämisestä	14
3.3.	Toimitilat.....	15
3.4.	Jalanjäljen kuvaajat	16
4.	Kestävyytyön tulevaisuus Rikosseuraamuslaitoksessa.....	18

1. Kestävä ja vastuullinen Rikosseuraamuslaitos

Rikosseuraamuslaitoksen perustehtävä on vankeusrangaistusten ja yhdyskuntaseuraamusten turvallinen ja lainmukainen täytäntöönpano sekä tutkintavankeuden toimeenpano.

Organisaatiossa työskentelee valtakunnallisesti yli 2 500 alan asiantuntijaa monipuolisten tehtävien parissa.

Rikosseuraamuslaitos toimii vastuullisena toimijana yhteiskunnassa, jossa sen erityisenä tavoitteena on parantaa yhteiskunnan turvallisuutta vähentämällä tuomittujen riskiä syyllistyä uusiin rikoksiin. Vastuullisuuteen kuuluu muun muassa ihmisoikeuksien kunnioittaminen, yksilön oikeuksien turvaaminen ja ihmisarvon kunnioittaminen kaikessa toiminnassa.

Kestävä kehitys ja vastuullisuus ovat olennainen osa Rikosseuraamuslaitoksen toimintaa. Organisaation tulee huolehtia siitä, että vangit ja yhdyskuntaseuraamusta suorittavat saavat tarvitsemaansa tukea ja apua rangaistuksensa suorittamisen aikana, mikä vahvistaa valmiuksia rikoksettomaan elämään rangaistuksen jälkeen. Tukitoimet voivat sisältää sosiaalista tukea, ammatillista ohjausta ja koulutusta, päihde- ja mielenterveyspalveluita sekä muita kuntoutusohjelmia ja toimintaa. Näiden toimien tavoitteena on auttaa yksilöä tunnistamaan ja käsittelemään rikolliseen käyttäytymiseen johtavia tekijöitä sekä löytämään keinoja muuttaa käyttäytymistään. Tämä toiminta luo pohjan ja raamit Rikosseuraamuslaitoksen sosiaaliselle vastuulle.

Rikosseuraamuslaitoksen vastuullisuustyö pohjautuu ensisijaisesti sen lakisääteisiin tehtäviin sekä laitoksen omaan strategiaan. Organisaatiossa on neljä valtakunnallista vastuualueita, jotka vastaavat kehittämisestä ja ohjauksesta, asiakasprosesseista, hallinto- ja tukipalveluista sekä operatiivisesta toiminnasta. Operatiivista toimintaa toteuttaa 7 rikosseuraamuskeskusta, joissa työtä tehdään 15 suljetussa ja 13 avovankilassa. Yhdyskuntaseuraamuksien täytäntöönpanosta huolehtii rikosseuraamuskeskusten sisällä 12 toimistoa, joilla on toimipisteitä 23 paikkakunnalla.

Toiminnan tiloja (vankiloita ja toimistotiloja) on yhteensä yli 300 000 neliometriä. Laaja rakennus-, henkilöstö- ja asiakasmäärä toisaalta haastaa kestävänsä kehityksen toteuttamista, mutta toisaalta antaa mahdollisuuden sen kehittämiseen. Erityisesti vankiloissa, joissa toimintaa on ympäri vuorokauden, kestävä kehitys tarkoittaa sosiaalisen vastuun lisäksi

ympäristönäkökulmien huomioimista energiatehokkuuden parantamisessa, kierrätyksen edistämisessä ja ympäristöystävällisten käytäntöjen kehittämisessä.

Rise sitoutuu oikeusministeriön päivitettyyn kestävyys- ja vastuullisuustyön visioon 2030, jonka ydinviestinä on:

"Jokainen on tärkeä! Rakennamme oikeudenmukaista sekä kestävästi ja vastuullisesti toimivaa oikeusvaltiota ja demokratiaa."

Kestävyys- ja vastuullisuustyömme perustuu oikeusministeriön määrittelemiin painopisteisiin:

- Pidämme huolta jokaisen perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisesta.
- Edistämme yhdenvertaista ja oikeudenmukaista yhteiskuntaa, jonka toimintaan jokainen voi osallistua ja luottaa.
- Vähennämme turvattomuuden tunnetta yhteiskunnassa.
- Ketään ei yhteiskunnassa jätetä jälkeen. Pidämme huolta heikoimmista.

Rikosseuraamuslaitos on valinnut kolme YK:n kestävä kehityksen tavoitetta (SDG), joiden osalta toiminnan vastuullisuudesta raportoidaan vuoden 2024 aikana:

Toimintaa kuvataan kahden keskeisen käsitteen, kädenjäljen ja jalanjäljen, avulla. Kädenjälki viittaa organisaation ydintoiminnan ja siihen liittyvien valintojen kautta saavutettuihin positiivisiin vaikutuksiin kestävä kehityksen tavoitteiden edistämiseksi. Jalanjälki puolestaan tarkoittaa organisaation toiminnasta aiheutuvia negatiivisia vaikutuksia, kuten ympäristölle koituvaa vahinkoa ja kuormitusta. Vuoden 2024 raportti keskittyy erityisesti hallinnollisen vastuullisuuden toimenpiteiden kuvaamiseen edellä mainituista näkökulmista.

2. Kasvatamme kädenjälkeä

2.1. Sukupuolten tasa-arvo

Rikosseuraamuslaitoksen toiminnassa kohdataan sekä naisiin kohdistuvan väkivallan että perheväkivallan tekijöitä ja uhreja. Rikosseuraamuslaitoksen lähivuosien tavoitteena on määritellä ja ottaa käyttöön seksuaali- ja väkivaltarikoksiin syyllistyneiden kuntouttavan toiminnan palvelukokonaisuus. Yksi osa-alue väkivaltatyössä on lähisuhdeväkivalta.

Rikosseuraamuslaitoksessa toteutettiin vuoden 2024 loppupuolella Naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjunnan toimikunnan (NAPE) rahoittama Lähisuhdeväkivallan lyhytohjelmanprojekti, jonka keskeisenä tavoitteena oli kehittää Rikosseuraamuslaitoksen käyttöön lyhytohjelman lähisuhdeväkivallan ehkäisyyn. Ohjelma tarjoaa matalan kynnyksen mahdollisuuden puheeksi ottoon ja palveluohjaukseen tilanteissa, joissa vanki tai yhdyskuntaseuraamukseen tuomittu on joko väkivallan tekijä tai uhri. Ohjelmassa korostuu erityisesti mahdollisuus tarkastella omaa elämäntilannetta uhrin näkökulmasta. Uhrien kokemusten näkyväksi tekeminen, väkivallan tunnistamisen työkalut ja traumainformoidun työotteiden tavoitteena on luoda turvallinen tila käsitellä vaikeita kokemuksia. Projektilla on pyritty varmistamaan tarvittavien palvelujen saatavuus ja toteuttaminen sekä sujuva ja oikea-aikainen palveluohjaus lähisuhdeväkivaltaan syyllistyneiden ja sen kohteeksi joutuneiden henkilöiden osalta. Projektissa on koottu tiedot eri puolilla Suomea olevista toimijoista, joiden palveluiden piiriin tuomittu voidaan ohjata jatkotyöskentelyyn. Lyhyt lähisuhdeväkivallan ohjelma tulee vuoden 2025 aikana käyttöön kaikissa Rikosseuraamuslaitoksen operatiivisissa yksiköissä.

Rikosseuraamuslaitos on viime vuosien aikana tehnyt paljon toimenpiteitä nais erityisyyden eteen. Esimerkiksi väkivaltaa kokeneita kohtaavien ammattilaisten osaamisen lisääminen on keskeinen osa kehittämistä. Käynnissä on vuoden aikana ollut useita nais erityisyyteen kohdistuvia, sidosryhmäkumppanin hallinnoimia projektikumppanuuksia, joihin Rikosseuraamuslaitos osallistuu yhteisesti sovitulla tavalla.

Rikosseuraamuslaitos kerää VMBaron (valtion yhteinen henkilöstötutkimus) kautta henkilöstöltä nimetöntä palautetta henkilöstöhallinnon eri teemoista johtamisen tueksi. Vuonna 2024 tutkimukseen vastasi yli 60 prosenttia Rikosseuraamuslaitoksen henkilöstöstä. Naisten

kokemus työyhteisön tasa-arvoisuudesta on hiukan miesten kokemusta heikompi (naiset 3,68, miehet 3,89 asteikolla 1-5) ollen kuitenkin hyvällä tasolla. Yhdenvertaisuuden toteutumisen kokemus oli naisilla 3,36 ja miehillä 3,60. Rikosseuraamuslaitos hyväksyy päivitetyn henkilöstöä koskevan tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman vuosille 2025-2026 toukokuussa 2025.

Henkilöstön tasa-arvo

Rikosseuraamuslaitoksessa tasa-arvo ja yhdenvertaisuus ovat keskeisiä henkilöstöpolitiikan periaatteita. Tavoitteena on varmistaa, että kaikilla työntekijöillä on yhtäläiset mahdollisuudet kehittyä, vaikuttaa ja tulla kohdelluiksi oikeudenmukaisesti riippumatta sukupuolesta, iästä, etnisestä taustasta, vammasta, sukupuolisesta suuntautumisesta tai muista henkilöön liittyvistä tekijöistä. Tasa-arvoinen työyhteisö vahvistaa työhyvinvointia, sitoutumista ja Rikosseuraamuslaitoksen kykyä vastata tehtäväänsä.

Rikosseuraamuslaitoksen henkilöstössä naisten osuus oli vuonna 2024 45,4 prosenttia.

Henkilöstöryhmä	Mies (N)	Mies %	Nainen (N)	Nainen %	Yhteensä (N)
Johto	32	39,5	49	60,5	81
Asiantuntijat	121	34,2	233	65,8	354
Toimihenkilöt	6	6,6	85	93,4	91
Talous- ja kiinteistö	7	33,3	14	66,7	21
Tukitoiminnot yhteensä	166	30,3	381	69,7	547
Kuntoutus	61	21,4	224	78,6	285
Työtoimintahenkilöstö	117	79,1	31	20,9	148
Valvonta- ja ohjaus	1 078	73,2	395	26,8	1 473
Yhdyskuntaseuraamus	52	21,0	196	79,0	248
Lähityö yhteensä	1 308	60,7	846	39,3	2 154
Kaikki yhteensä	1 474	54,6	1 227	45,4	2 701

Taulukko 1. Rikosseuraamuslaitoksen henkilöstön lukumäärä sukupuolittain 31.12.2024

Naisten määrä on tasaisesti vuosien aikana kasvanut. Vuodesta 2020 naisten suhteellinen osuus henkilöstöstä on noussut yli kolme prosenttiyksikköä. Naiset hakevat miehiä aktiivisemmin Rikosseuraamuslaitoksen avoimia tehtäviä, avoimiin virkoihin hakijoista oli vuonna 2024 63 prosenttia naisia. Rikosseuraamusalan tutkintokoulutuksen yli 700 hakijasta oli

viime vuonna naisia 41 prosenttia. Naisten osuus koulutuksen aloittaneista ja valmistuneista oli noin neljännes.

Rekrytointiviestinnässään Rikosseuraamuslaitos korostaa tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden merkitystä: *”Työyhteisössämme arvostetaan tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta, ja toivomme hakijoiksi eri sukupuolia olevia, eri-ikäisiä ja eri taustoista tulevia henkilöitä.”* Uusien työntekijöiden rekrytoinnissa arvostetaan monipuolista kielitaitoa ja kulttuurituntemusta.

Vantaan vankila esimerkkinä monimuotoisuuden hyödyistä

Vantaan vankilassa monimuotoisuus näkyy sekä henkilöstössä että asiakaskunnassa. Jo lähes puolet vangeista ovat eri kansallisuuksista, mikä edellyttää myös henkilökunnalta kulttuurista osaamista ja kielitaitoa. Työntekijöistä usea on taustaltaan monikielisiä, osa myös toisen polven maahanmuuttajia. Vankila on tietoisesti panostanut monimuotoiseen rekrytointiin, mikä tukee paitsi arjen ja vuorovaikutuksen sujuvuutta, myös vankilan toimintaa erityisesti esimerkiksi kansainvälisissä saattotehtävissä.

2.2. Eriarvoisuuden vähentäminen

Rikosseuraamuslaitos on viime vuosina panostanut määrätietoisesti tiedolla johtamisen kehittämiseen osana vastuullista ja läpinäkyvää toimintaa. Tiedolla johtaminen tarkoittaa Rikosseuraamuslaitoksessa tiedon systemaattista hyödyntämistä päätöksenteon, toiminnan kehittämisen ja strategisen ohjauksen tukena. Sen onnistumisen edellytyksenä on ajantasainen, luotettava ja helposti hyödynnettävä tietopohja, joka mahdollistaa tiedon tehokkaan käytön kaikilla organisaation tasoilla.

Rikosseuraamuslaitoksessa tiedolla johtamista tuetaan hyödyntämällä laajasti tilastoja, tutkimustietoa ja Microsoftin Power BI -raportointityökalua. Power BI mahdollistaa tiedon visuaalisen esittämisen ja analysoinnin vuorovaikutteisesti tukien samalla sekä strategista että operatiivista johtamista. Järjestelmän yhtenä etuna on mahdollisuus yhdistää ja analysoida tietoa useista eri lähdejärjestelmistä samanaikaisesti. Power BI on ennen kaikkea järjestelmä, jolla tieto saadaan luettavaan muotoon usein reaaliaikaisesti.

Vuoden 2024 aikana Power BI -raportoinnin kehittämisessä keskityttiin kahteen pääalueeseen: tietovaraston kehittämiseen ja uusien raporttien tuottamiseen. Tietovaraston kehittäminen on

tarkoittanut laaja-alaista datankäsittelytyötä, jonka avulla Roti-asiakastietojärjestelmästä saatavaa tietoa on voitu jalostaa mahdollisimman luotettavaksi raportointitiedoksi. Vuoden aikana valmistui useita keskeisiä raportteja, jotka palvelevat erityisesti päätöksenteon ja toiminnanohjauksen tarpeita. Näihin kuuluivat muun muassa vankisijoitteluraportti, jonka avulla asiakasarviointiyksikkö voi tarkastella ajankohtaista tietoa vankien ja vankipaikkojen tilanteesta, turvallisuustietoraportti, joka kokoaa esimerkiksi häiriöilmoitukset ja päihdetestitulokset, sekä vanki- ja yhdyskuntaseuraamustilanneraportit, joista saadaan kattavaa tietoa muun muassa vankimääristä ja tilojen käyttöasteista. Oikeusministeriölle on laadittu oma versio tilanneraportista, joka tukee ajantasaisen tiedon saantia ja mahdollistaa tilannekuvan seuraamisen suoraan raportointityökalusta.

Power BI -raportointia on tarkoitus laajentaa siten, että asiakastiedon rinnalle tuodaan tietoja esimerkiksi taloushallintajärjestelmästä.

Rikosseuraamuslaitoksen tutkimustoiminta

Rikosseuraamuslaitoksen tutkimustoiminnan avulla tuetaan strategisia tavoitteita, päätöksentekoa ja toiminnan tietoon perustuvaa, vastuullista kehittämistä. Tutkimuksella pyritään vahvistamaan rikosseuraamusalan vaikuttavuutta, turvallisuutta ja asiakaslähtöisyyttä. Tutkimustoiminta palvelee niin käytännön toimintaa kuin laajempaa yhteiskunnallista keskustelua rikosseuraamuksista, uusintarikollisuuden vähentämisestä ja osallisuuden edistämisestä.

Tutkimuksia tehdään sekä Rikosseuraamuslaitoksen omana työnä että yhteistyössä korkeakoulujen, tutkimuslaitosten ja muiden sidosryhmien kanssa. Tutkimushankkeissa keskitytään esimerkiksi rikosseuraamusasiakkaiden taustoihin, uusintarikollisuuteen, rikosseuraamusprosessin vaikuttavuuteen, henkilöstön työolosuhteisiin ja digitalisaation vaikutuksiin. Ajankohtaisia tutkimusteemoja ovat olleet esimerkiksi yhdenvertaisuus, kriminaalipoliittiset uudistukset sekä rikosseuraamusalan rooli hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistämisessä.

Rise TRIP

Rikosseuraamuslaitoksessa on ollut käynnissä toukokuusta 2023 lukien tutkimusprojekti Rise TRIP, jossa on tarkasteltu vankien palvelupolkua kokonaisvaltaisesti taustansa, rangaistusajan sujumisen, palveluiden käytön sekä seuraamusten päättymisen jälkeisen yhteiskuntaan integroitumisen näkökulmasta. Tutkimuksen tavoitteena on ollut tuottaa tietoa Rikosseuraamuslaitoksen toiminnan kehittämiseksi erityisesti asiakastarpeiden, toiminnan vaikuttavuuden ja strategisten tavoitteiden yhteensovittamisen näkökulmasta.

Tutkimus on perustunut tietotarvekartoituksessa esiin nousseisiin teemoihin jakautuen neljään osa-alueeseen: rangaistusajan suunnitelmiin, asiakastilannekuviin, palveluprosessien ja -laadun kehitystarpeisiin sekä vapautumisen jälkeiseen tilanteeseen. Laaja tutkimusote huomioi myös sidosryhmäyhteistyön, moniammatillisen toiminnan ja palveluiden oikea-aikaisuuden sekä pyrki tunnistamaan kehitystoimia, jotka voivat parantaa vaikuttavuutta ja tuottaa kustannussäästöjä. Tutkimus on tuottanut suosituksia osa-alueiden prosessien tehostamiseen ja vuoden 2025 kehittämiskohteeksi on nostettu toimenpide-ehdotuksia, joita edistetään prosessien parantamiseksi.

DigiRise - tutkimushanke

Laurea ammattikorkeakoulu toteutti vuonna 2024 Rikosseuraamusalan tutkimus- ja kehittämisrahasta rahoitetun DigiRise - tutkimushankkeen. Hanke tarkasteli digitalisaation vaikutuksia rikosseuraamusalan käytäntöihin, toimintakulttuuriin ja ammattilaisten osaamisvaatimuksiin. Hanke perustui Rikosseuraamuslaitoksen työntekijöiden ja vankien haastatteluihin eri vankiloissa. Tulosten mukaan teknologian käyttöönotto on muuttanut valvontaa, kuntoutusta ja hallinnollisia prosesseja sekä tuonut uusia mahdollisuuksia vankien asiointiin, oppimiseen ja yhteiskuntaan kiinnittymiseen.

Tutkimuksessa korostui henkilöstön digiosaamisen merkitys: työntekijöiden taidot, koulutus ja motivaatio vaikuttavat keskeisesti siihen, miten digitaaliset palvelut toteutuvat käytännössä. Hanke nosti esiin koulutuksen, jatkuvan tuen ja vertaisoppimisen tarpeen sekä ehdotti yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa osaamisen kehittämiseksi. Digitalisaation onnistunut edistäminen rikosseuraamusalalla edellyttää tutkimuksen mukaan sekä rakenteellisia ratkaisuja

että kulttuurista muutosta. Tutkimuksen tuloksia otetaan huomioon Rikosseuraamuslaitoksen digitalisaation edistämisessä.

Digitaalisuuden edistäminen

Rikosseuraamuslaitoksen henkilökunta siirtyi vuoden 2024 aikana Microsoft M365 -ympäristöön, mikä tukee erityisesti yhdenvertaista osallistumista niin etä- kuin lähityöskentelyssä. Microsoft 365 -ympäristön käyttöönotto edistää hyvää hallintoa vahvistamalla tiedonhallinnan selkeyttä, tietoturvaa ja läpinäkyvyyttä. Pilvipohjaisilla ratkaisuilla vähennetään energiankulutusta ja hiilijalanjälkeä, ja ne mahdollistavat tehokkaan, ajasta ja paikasta riippumattoman työskentelyn sekä yhdenvertaisen osallistumisen viestintään ja päätöksentekoon. Lisäksi toimisto-ohjelmapäivityksen kautta käyttöön tulleet saavutettavuustyökalut tukevat kaikkien työntekijöiden osallistumismahdollisuuksia. Näin digitaaliset työkalut tukevat oikeudenmukaista, turvallista ja osallistavaa työyhteisöä.

Vankien digitaalisuuden edistämisen osalta tehtiin haastavan taloudellisen tilanteen takia päätös, että älykäs vankila -konseptin mukaista Doris-järjestelmää ei toistaiseksi laajenneta. Rikosseuraamuslaitoksen älykäs vankila on konsepti, jossa hyödynnetään digitaalisia ratkaisuja ja automaatiota vankiloiden turvallisuuden, valvonnan ja arjenhallinnan tehostamiseksi. Yksi keskeinen osa tätä on Doris-sellipääte, jonka kautta vangit voivat hoitaa asioitaan, kuten viestintää, ajanvarauksia ja opintoihin liittyviä tehtäviä, turvallisesti ja itsenäisesti. Doriksen käyttöä ja hyödyntämistä kuitenkin jatketaan olemassa olevin osin. Vankien digitaalisia palveluita pyritään tulevana vuosina kehittämään ennen kaikkea Rikosseuraamuslaitoksen sähköisen asioinnin työasemien kautta. Yli 400 yhteiskäyttöistä sähköisen asioinnin (SA) työasemaa mahdollistavat jokaisessa vankilassa vangeille tietyt digitaaliset palvelut. Näiden kautta vanki voi sovitusti olla yhteydessä läheisiinsä videopuheluiden kautta, huolehtia tietyistä sähköisistä yhteyksistä viranomaisiin ja suorittaa opintoja.

Virtuaalitodellisuus kuntoutuksen tukena

Rikosseuraamuslaitos hyödyntää virtuaalitodellisuutta vankien kuntoutuksen tukena pilotoimalla VR-avusteisia ohjelmia eri vankiloissa. Ohjelmat on suunniteltu tukemaan vankien psyykkistä ja sosiaalista toimintakykyä, kuten mielialan säätelyä, käyttäytymisen hallintaa, rentoutumista sekä sosiaalisten ja työelämätaitojen kehittämistä. VR-ohjelmia käytetään erityisesti yksilötyössä psykologien ja erityisohjaajien tukena.

Virtuaalitodellisuutta hyödynnetään myös osana tutkimusperusteista kuntoutusta, kuten myötätuntosuuntautuneessa terapiassa nuorille vangeille. Rikosseuraamuslaitos osallistuu kansallisiin ja kansainvälisiin yhteistyöhankkeisiin, joiden tavoitteena on kehittää vaikuttavia ja turvallisia VR-pohjaisia kuntoutusmenetelmiä. Virtuaalitodellisuus mahdollistaa uudenlaisia lähestymistapoja vankien hyvinvoinnin ja toimintakyvyn tukemiseen vastuullisesti ja asiakaslähtöisesti.

2.3. Rauha, oikeus ja hyvä hallinto

Vuonna 2024 vankien ja yhdyskuntaseuraamuksia suorittavien määrä kasvoi voimakkaasti, mikä lisäsi Rikosseuraamuslaitoksen työkuormaa ja kustannuksia. Päivittäinen vankimäärä lisääntyi yli 200 vangilla ja yhdyskuntaseuraamuksia suoritti päivittäin yli 150 henkilöä aiempaa vuotta enemmän. Määrien kasvusuunta johtuu muun muassa lainsäädännön muutoksista ja rangaistusten pidentymisestä. Käytännössä tämä on tarkoittanut sitä, että suljetuissa vankiloissa oli enemmän vankeja kuin paikkoja. Vaikka yleinen turvallisuus on säilynyt melko hyvänä, on väkivalta vankien välillä ja epäasiallinen käytös henkilökuntaa kohtaan lisääntynyt. Suurempi vankimäärä nostaa kustannuksia, vaatii lisää henkilökuntaa sekä uusia vankipaikkoja.

Vankien ja yhdyskuntaseuraamustuomiota suorittavien määrän kasvun lisäksi talouden heikentynyt tilanne on haastanut Rikosseuraamuslaitosta monella muullakin tavoin. Viime vuosien inflaatiokehityksestä ja kustannusten noususta johtuen lisämäärärahat oikeudenhoidon resurssien varmistamiseksi on jouduttu suurelta osin kohdentamaan vankiloiden perushuollon ja toimitilojen kustannuksiin henkilöstömäärän lisäyksen sijaan. Tuleviin vuosiin sopeuttaminen käynnistyi systemaattisilla säästötoimilla.

Rikosseuraamuslaitos perusti toukokuussa 2024 työryhmän, jonka tehtävänä oli valmistella säästöohjelma. Työryhmä keskittyi löytämään sekä nopeasti toteutettavia että pitkällä aikavälillä vaikuttavia säästökohteita. Henkilöstön osallistuminen oli merkittävä osa säästöohjelman valmistelua ja toi tärkeää näkökulmaa päätöksentekoon. Rikosseuraamuslaitoksen työntekijät ja henkilöstöjärjestöt ideoivat lähes 250 säästökohdetta, jotka käsiteltiin työryhmässä jatkotoimenpiteitä varten. Henkilöstön ehdotuksissa korostuivat erityisesti organisaatorakenteen, johtamisen ja työprosessien tarkastelu. Lisäksi esiin nousivat muun muassa toimitilojen vähentäminen, ICT-kustannusten karsinta, ulkoistusten pienentäminen, pienhankintojen keskittäminen sekä vankien etuisuuksiin ja henkilöstön lomautuksiin liittyvät

säästöideat. Säästöohjelmaa laativan työryhmän toimikausi jatkuu vuoden 2025 loppuun asti. Talouden kestävä hallintaa tullaan jatkamaan tulevina vuosina monin tavoin.

Työhyvinvoinnin ja johtamisen kehittäminen

Rikosseuraamuslaitos toteutti vuonna 2024 laajan työhyvinvoinnin kehittämisprojektin osana strategista tavoitettaan parantaa henkilöstön työhyvinvointia ja työnantajamielikuvaa sekä uudistaa johtamista ja tukea osaamisen kehittämistä. Projektin keskiössä olivat johtamisen ja esihenkilötyön kehittäminen sekä konkreettiset toimet työhyvinvoinnin parantamiseksi ja sairauspoissaolojen vähentämiseksi.

Esihenkilötyön kehittämiseksi rakennettiin esihenkilön koulutuspolku, joka sisältää vuosittain päivittyvän vuosikellomallin. Vuosikellomalliin istutetaan arjen esihenkilötyötä tukevia valmennustilaisuuksia ja klinikoita. Rikosseuraamuskeskusten sekä Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksen johtajien ja esihenkilöiden muutosjohtamisen osaamista vahvistettiin HAUS:n kanssa yhteistyössä järjestetyssä muutosvalmennuspaketissa. Osaksi koulutuspolkua laaditaan esihenkilön perehdytyspaketti, joka valmistuu vuoden 2025 puolella.

Henkilöstön työkuormitusta aiheuttavat edelleen muun muassa resurssien niukkuus, vaativat asiakaskohtaamiset sekä uusien järjestelmien käyttöönotto. Näihin haasteisiin on vastattu kehittämällä työkyvyn tuen mallia ja tarkastelemalla työkykyjohtamista eri näkökulmista.

Työkykykoordinaattoreiden rooli työhyvinvoinnin tukena

Vuoden 2024 aikana Rikosseuraamuslaitoksessa aloitti kaksi työkykykoordinaattoria. He ovat keskeisessä roolissa Rikosseuraamuslaitoksen työhyvinvoinnin ja työkykyjohtamisen kehittämisessä. Työkykykoordinaattorit toimivat koko henkilöstön tukena työkykyyn liittyvissä kysymyksissä ja vastaavat aktiivisen tuen mallin jalkauttamisesta arjen käytäntöihin. Heidän tehtävänä on myös seurata ja kehittää työkykyjohtamista yhteistyössä muiden työkykytoimijoiden kanssa.

Työkykykoordinaattorit toimivat tiiviissä yhteistyössä työterveyshuollon ja Kevan kuntoutusasiantuntijoiden kanssa. He tukevat ja motivoivat esihenkilöitä työkyvyn johtamisessa, tarjoavat neuvontaa ja ratkaisukeinoja työntekijöiden työkykyhaasteisiin, sekä kouluttavat ja perehdyttävät henkilöstöä työkyvyn tuen mallin mukaiseen toimintatapaan. Koordinaattoreiden

työ on tärkeä osa kokonaisvaltaista työhyvinvoinnin edistämistä Rikosseuraamuslaitoksessa ja tukee organisaation strategisia tavoitteita henkilöstön hyvinvoinnin vahvistamisessa.

Digistrategia tukee vastuullista ja turvallista digitalisaatiota

Rikosseuraamuslaitos julkaisi vuonna 2024 uuden digistrategian, joka ohjaa digitalisaation edistämistä ja tietohallinnon johtamista vuosina 2024–2027. Strategian tavoitteena on varmistaa, että digitalisaatio tukee Risen strategisten tavoitteiden toteutumista myös tiukan taloudellisen tilanteen keskellä. Strategiassa avataan digitalisoitumisen vaikutuksia vankiloiden toimintatapoihin, työntekijöiden ja asiakkaiden väliseen vuorovaikutukseen sekä henkilöstön osaamisvaatimuksiin rikosseuraamusalan kontekstissa.

Digistrategia linjaa keskeiset kehityskohteet tietohallinnon ja digiosaamisen osalta sekä tarjoaa yhteisen näkemyksen toimintamalleista, jotka tukevat hallinnonalan ICT-yhteistyötä. Strategiassa painotetaan muutostenhallintaa ja digitaalisten palveluiden kehittämistä vastuullisesti ja suunnitelmallisesti.

Tietoturvallisuus on keskeinen osa Rikosseuraamuslaitoksen kokonaisturvallisuuden hallintaa. Strategiassa korostetaan tietojen, palveluiden, järjestelmien ja tietoliikenteen suojaamista teknisin ja organisatorisin keinoin. Näin turvataan tiedon eheys, luottamuksellisuus ja käytettävyys kaikissa tilanteissa. Tietoturvan avulla mahdollistetaan myös perusoikeutena toteutuva tietosuoja.

Digistrategia luo perustan vastuulliselle digikehittämiselle ja varmistaa, että digitalisaatio palvelee turvallisesti sekä henkilöstöä että asiakkaita rikosseuraamusalan erityispiirteet huomioiden.

Organisaatiouudistus etenee suunnitellusti

Rikosseuraamuslaitoksen organisaatiomuutosta on toteutettu kaksivaiheisesti. Muutoksen ensimmäinen vaihe, Rise 2.0 valmistui vuonna 2022. Organisaatiomuutoksen tärkeä tavoite on ollut ohjata Rikosseuraamuslaitosta kohti perustehtävää ja strategiaa tukevaa rakennetta, johtamista ja ohjausta, jossa työtä tehdään matriisimaisesti yhdessä. Muutoksen tavoitteina on osaavan henkilöstön turvaaminen joustavan koulutusjärjestelmän avulla, turvallisen ja lainmukaisen työskentelyn mahdollistaminen sekä turvallisen rangaistusajan ja

palvelujatkumojen varmistaminen vangeille ja yhdyskuntaseuraamusta suorittaville. Taloudellisesti tavoitteena on ensisijaisesti varmistaa, että resurssit kohdennetaan perustehtävään ja vaikuttaviin toimintamalleihin.

Vuonna 2024 Rikosseuraamuslaitoksessa valmisteltiin organisaatiouudistuksen toista vaihetta, jossa uudistetaan rikosseuraamuskeskusten henkilöstörakennetta ja johtamisjärjestelmää sekä rikosseuraamusalan koulutusjärjestelmää.

Rikosseuraamusalan koulutusjärjestelmän uudistusta valmistelleen työryhmän ehdotus uudeksi koulutusjärjestelmämalliksi on sisällytetty alkuvuodesta 2025 oikeusministeriölle toimitettavaan organisaatiouudistusta koskevaan ehdotukseen. Ehdotus on valmisteltu yhteistyössä ammattijärjestöjen kanssa. Koulutusjärjestelmäuudistuksessa työryhmä esitti, että rikosseuraamusalan perustutkintoon johtava koulutus säilyy sisällöltään ennallaan, mutta koulutuksen saavutettavuutta ja joustavuutta parannetaan. Perustutkinnolle on ehdotettu jatkuvaa hakumenettelyä, ja tutkintokoulutus käynnistyy kahdesti vuodessa. Verkkoon soveltuvia opintoja lisätään ja tullaan toteuttamaan ensisijaisesti etäopintoina.

Tavoitteena on lisäksi lisätä koulutusjärjestelmään väylä, jossa rikosseuraamusalan perustutkinto suoritetaan henkilöstökoulutuksena työssä oppien. Tämä vaihtoehto on suunnattu hakijoille, joilla on aiempi toisen asteen ammatillinen tutkinto, esimerkiksi turvallisuusalan perustutkinto ja siihen liittyvä ammattitutkinto tai sosiaali- ja terveysalan perustutkinto mielenterveys- ja päihdetyön osaamisalalta. Uudistuksen tavoitteena on turvata osaavan henkilöstön saatavuus, tukea ammatillista kasvua sekä rakentaa selkeitä urapolkuja.

Operatiivisen rakenteen muutoksessa organisaation johtamismallia yksinkertaistettiin ja kevennettiin vuonna 2024. Muutoksella on tavoiteltu selkeämpää ja tehokkaampaa pohjaa johtamiselle jatkossa. Rikosseuraamuskeskusten määrä vähennettiin yhdestätoista seitsemään. Lisäksi käynnistettiin organisaatiouudistuksen ensimmäisen vaiheen korjaavat toimenpiteet, jotka saatetaan valmiiksi vuoden 2025 aikana. Organisaatiomuutoksen lopullinen valmistusajankohta on vuonna 2027.

3. Pienennämme jalanjälkeä

3.1. Vastuullisuustyö osana arkea

Rikosseuraamuslaitos edistää ympäristövastuuta monin konkreettisin toimin, jotka vaikuttavat suoraan toiminnan hiilijalanjälkeen. Toimitiloissa vastuullisuustyö toteutuu tiiviissä yhteistyössä Senaatti-kiinteistöjen kanssa, erityisesti vähähiilisyyden ja kiertotalouden periaatteita noudattaen. Ympäristövaikutusten vähentämistä on viety eteenpäin muun muassa parantamalla jätteiden kierrätysastetta, optimoimalla energiankäyttöä sekä kehittämällä ravintola- ja kanttiinipalveluita ja hankinta- ja matkustuskäytäntöjä kestävämpään suuntaan.

Keskeinen osa vastuullisuustyötä toteutuu valtioyhteistyön kautta, jossa Senaatti-kiinteistöt, Hansel, Valtori ja Palkeet toimivat merkittävinä kumppaneina. Näiden yhteistyösuhteiden kautta on voitu systemaattisesti edistää Rikosseuraamuslaitoksen päästövähennystavoitteita ja ympäristökestävyyttä.

3.2. Nostoja jalanjäljen vähentämisestä

Rikosseuraamuslaitoksen toiminnan vaikutuksia ympäristöön voi arvioida monella tavalla. Esimerkiksi käytössä olevan tilan määrä, vuokrattujen rakennusten lukumäärä, ajoneuvojen käyttö, energiankulutus ja työmatkat kertovat toiminnan laajuudesta. Näiden tietojen avulla saadaan kokonaiskuva siitä, miten toiminnalla voidaan vaikuttaa ympäristöön.

Ajoneuvojen päästöjen vähentäminen ja kaluston kehittäminen

Rikosseuraamuslaitoksella oli vuonna 2024 käytössä 234 ajoneuvoa, joista vanginkuljetukseen soveltuvia operatiivisia ajoneuvoja oli 162 ja hallinnollisia ajoneuvoja 72. Ajoneuvokalustoa uudistettaessa on hyödynnetty autojen leasingratkaisuja ja suosittu vähäpäästöisiä ajoneuvoja. Kokonaisajoneuvomäärää on hallitusti vähennetty ja esimerkiksi ohjattu henkilöstöä lyhytaikaisiin vuokrauksiin ja julkisen liikenteen käyttöön aina, kun se on tarkoituksenmukaista. Ajoneuvoja saatiin vuoden 2024 aikana vähennettyä 15 ja sama suuntaus jatkuu tulevana vuosina.

Rikosseuraamuslaitoksella on käytössä kahdenlaisia ajoneuvoja: operatiivisia ja hallinnollisia. Operatiivisia ajoneuvoja, kuten vankien kuljetukseen käytettäviä autoja eivät koske päästöraajat

erityistehtäväluonteen takia. Sen sijaan hallinnolliset, kuten toimisto- ja tavarankuljetuskäytössä olevat ajoneuvot, kuuluvat tiukkojen päästörajoitusten piiriin. Tällä hetkellä yli kolmasosan uusista hallinnollisista ajoneuvoista on oltava sellaisia, joiden hiilidioksidipäästöt ovat alle 50 grammaa kilometrillä. Tämän vaatimuksen täyttämiseksi on Rikosseuraamuslaitokseen hankittu ladattavia hybridautoja. Tulevaisuudessa kaikkien uusien hallinnollisten ajoneuvojen on oltava täysin päästöttömiä. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että hallinnollisiin tehtäviin tullaan jatkossa hankkimaan pääasiassa täyssähköautoja.

Operatiivisissa ajoneuvoissa varustelun yhtenäistäminen mahdollistaa kustannustehokkaamman hankinnan ja ylläpidon sekä auttaa luopumaan vanhasta, vaihtelevan tasoisesta kalustokokonaisuudesta. Vuoden 2024 aikana otettiin käyttöön uudet tukipartioautot, joiden testaukseen ja suunnitteluun osallistui Tampereen tukipartio. Ajoneuvot on pyritty tekemään varustelun osalta mahdollisimman turvallisiksi sekä henkilökunnan että vankien ja yhdyskuntaseuraamukseen tuomittujen kannalta.

3.3. Toimitilat

Rikosseuraamuslaitoksen toiminnan jalanjälkeä kuvaa esimerkiksi käytettävissä olevat neliöt (yli 330 000 m²) ja vuokrattujen rakennusten kokonaismäärä (noin 450 kpl). (lähde: Senaatin HTH-tietopalvelu)

Muutokset toimitiloissa vuonna 2024

Vuonna 2024 toteutettiin useita toimitilamuutoksia, joilla pyrittiin tehostamaan tilankäyttöä ja vastaamaan valtiontalouden säästövaatimuksiin. Toimitilamuutoksilla tuetaan ympäristövastuullisuutta sekä mahdollistetaan joustavampia työskentelymalleja henkilöstölle. Koronapandemian jälkeinen etätyön laajamittainen jatkuminen on laskenut Rikosseuraamuslaitoksen toimistotyön tilojen käyttöasteita merkittävästi.

Rikosseuraamuslaitos on mukana valtion palvelu- ja toimitilaverkkouudistuksessa, jonka tavoitteena on koota valtion virastojen käyntiasiointi yhteisiin palvelupisteisiin lähivuosien aikana. Kun valtion tilankäyttöä tehostetaan, virastot muuttavat yhteiskäyttöisiin toimistotiloihin eli yhteisiin työympäristöihin. Vuoden aikana muutoksia toteutettiin yhdyskuntaseuraamus-toimistojen Porin, Oulun, Lappeenrannan ja Kemin toimipisteiden osalta.

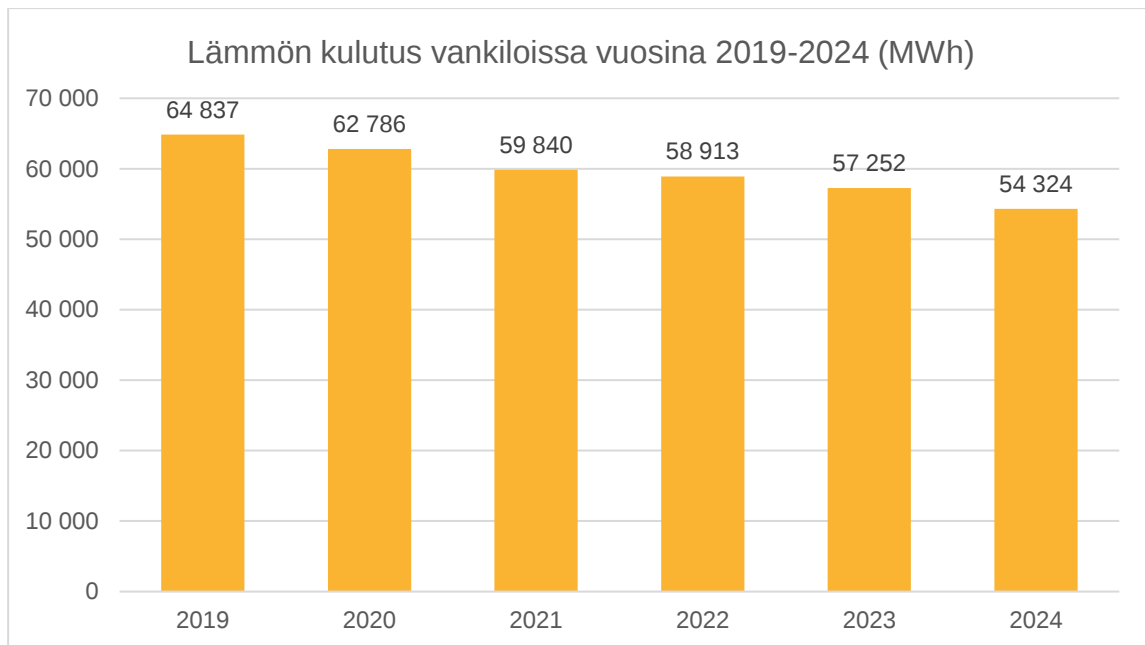
Rikosseuraamuslaitoksen entisistä keskushallinnon tiloista Helsingin Lintulahdessa luovuttiin muuttamalla toiminnot osin Pasilan virastotaloon, osin Helsingin vankilan kampusalueelle.

Vankiloiden osalta toimitilaverkkoa kehitettiin vuoden 2024 aikana useilla merkittäväillä hankkeilla. Esimerkiksi Pelson vankilan korvaavan Vaalan vankilan rakentaminen eteni suunnitellusti, ja uusi, nykyaikainen vankila otettiin käyttöön keväällä 2025. Oulun vankilaa rakennetaan Senaatti-kiinteistöjen toimesta yhteishankkeena Oulun uuden pääpoliisiaseman kanssa. Kyseessä on Suomen ensimmäinen poliisin ja vankilan yhteisrakennushanke. Vankila valmistuu syksyllä 2025.

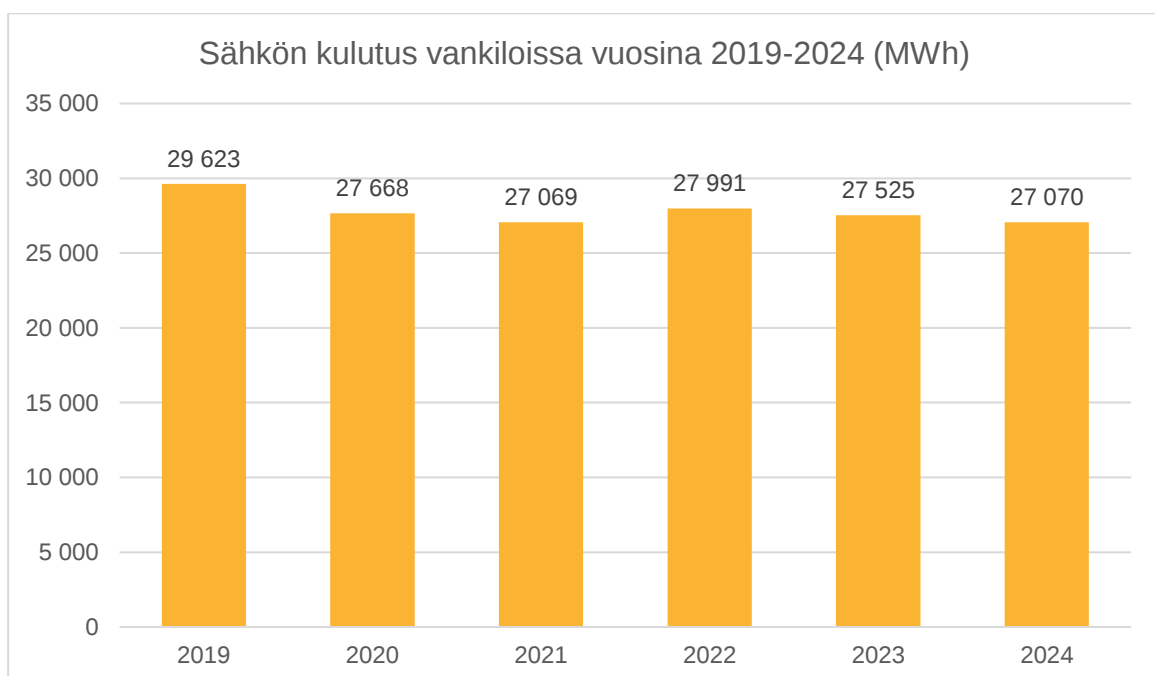
Marraskuussa 2024 käyttöön vihitty Vantaan vankilan lisärakennus toi mukanaan 160 uutta vankipaikkaa, vastaten kasvaneeseen tilatarpeeseen rangaistusten täytäntöönpanossa. Rakentamisessa on painotettu vahvasti ympäristövastuullisuutta: rakennuksessa hyödynnetään maalämpöä, aurinkopaneeleita, energiatehokasta talotekniikkaa sekä hiilineutraalia kaukolämpöä. Rakentamisen aikana panostettiin myös materiaalien kierrätykseen ja uudelleenkäyttöön, kuten muurien teräsosien ja kaivettujen maa-ainesten hyödyntämiseen, mikä toi merkittäviä kestävän kehityksen mukaisia tuloksia.

3.4. Jalanjäljen kuvaajat

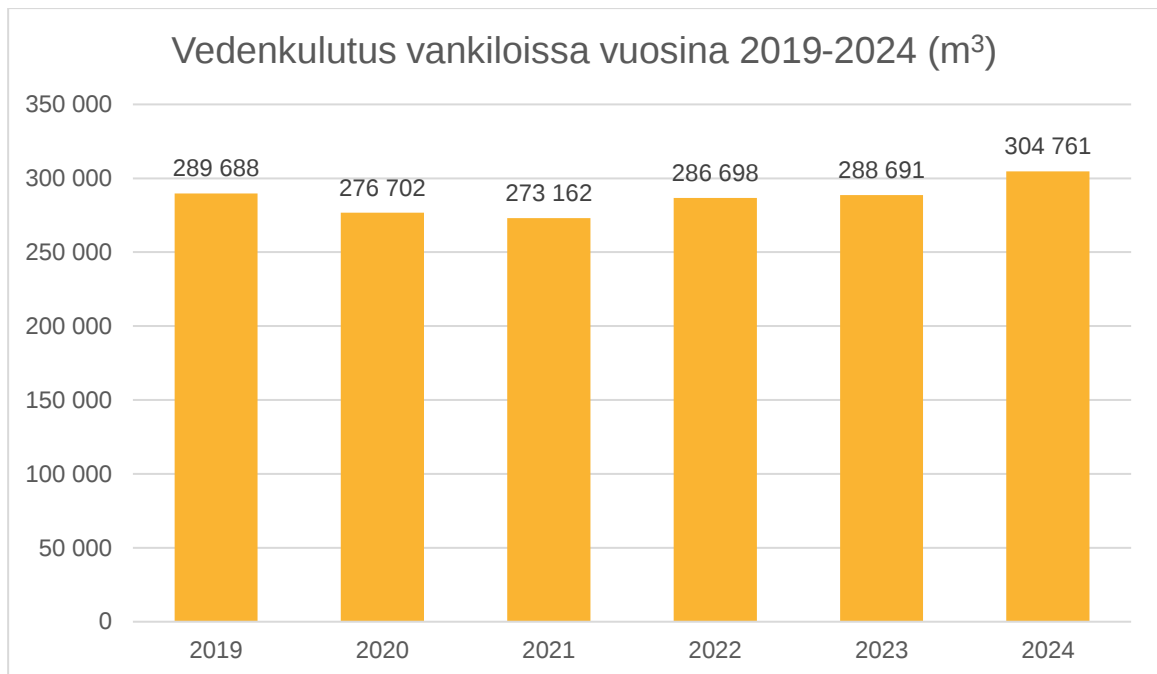
Rikosseuraamuslaitos käyttää jalanjäljen kuvaajissa vertailuvuotena vuotta 2019. Koronavuosien (2020–2021) aikana vankien päivittäinen keskimäärää oli pienempi, mikä osaltaan vähensi sähkön ja veden kulutusta huomattavasti. Lämmön- ja sähkönkulutus pienenevät edelleen vuonna 2024 huolimatta vankimäärän huomattavasta noususta. Vankimäärän nousu vaikutti kuitenkin veden kulutuksen kasvuun vuoden 2024 aikana.

Kuva 1. Lämmön kulutus vankiloissa vuosina 2017–2024 (MWh)

Kuva 2. Sähkön kulutus vankiloissa vuosina 2019–2024 (MWh)

Kuva 3. Vedenkulutus vankiloissa vuosina 2019–2024 (m³)

Peilattaessa kulutuksia vertailuvuoteensa (2019) voidaan selkeästi nähdä, että Rikosseuraamuslaitos on omilla toimillaan saanut jalanjälkeään pienennettyä hyvin. Lämmön kulutus on pienentynyt vertailuvuodesta yli 16 % ja sähkönkulutus lähes 9 %. Vankimäärän kasvu näkyy kuitenkin erityisesti vedenkulutuksen nousuna. Uusimmissa vankiloissa veden hukkakäyttöä voidaan hallita entistä tehokkaammin etäohjattavien vesisulkujen avulla. Tulevaisuuden tavoitteena on lisätä vangeille suunnattua viestintää vastuullisesta kuluttamisesta.

4. Kestävyyshälytyön tulevaisuus Rikosseuraamuslaitoksessa

Rikosseuraamuslaitoksen vastuullisuusraportti julkaistaan nyt neljättä kertaa. Vastuullisuusraportin painopistealueet on vahvistettu Rikosseuraamuslaitoksen strategisessa johtoryhmässä, ja raportin sisällön tuottamisessa on hyödynnetty laajasti henkilökunnan asiantuntemusta sekä vuonna 2024 valmistuneita julkaisuja ja kehittämistyötä.

Taloudellinen vastuullisuus haastaa edelleen merkittävästi myös Rikosseuraamuslaitosta. Valtionhallinnon tiukkeneva talous- ja resurssikehys edellyttää uudenlaista taloudellista ajattelua sekä toimenpiteitä, jotta myös sosiaalisen ja ympäristövastuun toteuttamista voidaan vahvistaa. Rikosseuraamuslaitos vastaa tähän haasteeseen kehittämällä edelleen toimintaansa, riskienhallintaansa ja sidosryhmäyhteistyön muotoja, sekä suuntaamalla resursseja yhä selkeämmin ydintehtäviinsä ja näiden prosessien kehittämiseen.

Tavoitteena on vahvistaa vastuullisuuden ja kestävän kehityksen teemojen asemaa. Vastuullisuustyötä ja siihen liittyvää osaamista pyritään vakiinnuttamaan ja kehittämään edelleen osana organisaation uudistumista. Yhtenä keskeisenä toimenpiteenä jatketaan johdon raportoinnin kehittämistä vastuullisuuden näkökulmasta sekä Lean-osaamisen vahvistamista jatkuvan parantamisen työkaluna.

Rikosseuraamuslaitos teki vuonna 2024 päätöksen sitoutua jatkuvaan parantamiseen ja vastuulliseen resurssien käyttöön kehittämällä toimintatapojaan Lean Six Sigma-periaatteiden mukaisesti. Osana tätä kehitystyötä organisaatio mahdollistaa vuonna 2025 kahdentoista virkamiehen kouluttautumisen Lean Six Sigma Green Belt -osaajiksi. Lean-toimintakulttuurin vahvistaminen vastaa toimintaympäristön muuttuviin haasteisiin, kuten seuraamusta suorittavien määrän kasvuun ja kiristyneeseen taloustilanteeseen. Prosessien selkeyttäminen ja päällekkäisen työn vähentäminen tukevat sekä toiminnan vaikuttavuutta että työntekijöiden ja seuraamusta suorittavien hyvinvointia. Kehittämällä prosesseja systemaattisesti varmistetaan myös, että vankiloissa ja yhdyskuntaseuraamustoimistoissa tehtävä työ saa sille kuuluvan tuen ja mahdollistaa sujuvan arjen.

Rikosseuraamuslaitos osallistuu edelleen oikeusministeriön kestävyys- ja vastuullisuusverkoston toimintaan ja edistää siten koko hallinnonalan yhteistä kestävyys- ja vastuullisuusajattelua.